

AİLE EĞİTİM PROGRAMI

0-18 yaşı

13. Oturum

7-11 yaşı

Aile El Kitabı

AİLE EĞİTİM PROGRAMI

0-18 yaş

13. Oturum

7-11 yaş

Aile El Kitabı

İÇİNDEKİLER

ŞİDDET MAĞDURU ÇOCUKLAR.....	
ŞİDDET NEDİR?.....	
ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET.....	
Çocuk Kimdir?.....	
Çocuğa Yönelik Şiddet Nedir?.....	
Çocuğa Yönelik Şiddetin Türleri	
Fiziksel Şiddet.....	
Psikolojik Şiddet.....	
Cinsel Şiddet	
Ekonomik Şiddet.....	
Çocuğa Yönelik Şiddetin Görülme Sıklığı İle İlgili Çarpıcı İstatistikler.....	
Çocuğa Yönelik Şiddet İle İlgili Bilinmesi Gerekenler	
Çocuğa Yönelik Şiddet Nerelerde ve Nasıl Gerçekleşmektedir?.....	
Çocuğa Yönelik Şiddetin Gerçek Oranlarda Rapor Edilmemesinin Nedenleri.....	
Çocuğa Yönelik Şiddet Açısından Öncelikli Risk Grubunda Bulunan Çocuklar.....	
Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri	
Ev ve Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddet	
Ev ve Aile Ortamında Yaşanan Şiddet Türleri.....	
Ev ve Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi	
Aile İçinde Şiddet Yaşantısı Olan Çocuklar ve Okulun Rolü	
Okul Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddet	
Okul Ortamında Yaşanan Şiddet Türleri.....	
Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesinde Temel Amaçlar.....	
Okullarda Şiddeti Önlemede Kullanabileceğimiz Kaynaklarımız.....	
Akran Zorbalığını Önlemede Öğretmenlerin Görev ve Sorumlulukları	
Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çocuğa Yönelik Şiddet.....	
İş/Çalışma Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddet	
Toplum İçerisinde Çocuğa Yönelik Şiddet	
Şiddet Mağduru Çocuklara Yardım İçin Başvurulabilecek Kurum ve Kuruluşlar	
KAYNAKLAR	

ŞİDDET MAĞDURU ÇOCUKLAR

A, lise öğrencisidir. Annesi ve babası 5 yaşındayken ayrılmışlardır. Ortaokula başlayana kadar annesinin yanında kalan A düzenli olarak annesinin fiziksel istismarına maruz kalmıştır. Ortaokula başlayınca babasının yanında kalacağı söylenir. Babası alkolik ve uyuşturucu madde kullanmaktadır. Babası bu arada ikinci evliliğini yapmıştır. Babasının yanında kalırken hem üvey annesinden hem de babasından fiziksel şiddet görür. Ortaokul son sınıfta sigara ve alkol kullanmaya başlayan A, arkadaşları ile ilişkilerinde ciddi sorunlar yaşar. Liseye başladığında sigara ve alkol kullanımı artmış, bunların yanı sıra diğer uyuşturucu maddeleri de kullanmaya başlamıştır. Okula devamsızlık problemleri ve derslerindeki sorunlar nedeniyle 9. sınıfı tekrar eder. Bir başka öğrencinin kız arkadaşına baktığı gerekçesiyle okula bıçakla gelir. Bıçak müdür yardımcısı tarafından fark edilmiş ve A'dan alınmıştır. Okulda aynı gerekçeyle birkaç arkadaşını tartaklamaya kalkar. Bir süre sonra da okulu bırakır.

C, ortaokul öğrencisidir. Üç kardeşi daha olan C, evin en büyüğüdür. On iki yaşında olan C evdeki tüm temizlik ve yemek işlerini yapmak durumundadır. Annesi evin en büyüğü olduğu için bu görevleri yapması gerektiğini söylemektedir. Annesi eğer ev işlerini yapmazsa evden kovacağını söylemekte ve ev işlerini ya da yemeği beğenmediği zaman dayak atmaktadır. Annesi sabahları ev işlerini bitirmeden C'nin okula gitmesine izin vermez, bazı günler dayak yemekten yüzü kızardığı için C kendisi de okula gitmek istemez. Bütün bu yaşananlara hiç sesi çıkmayan baba uzaktan olup bitenleri seyretmektedir. Kimden yardım isteyeceğini bilemeyen C en sonunda evden kaçar.

Z., ilkokul ikinci sınıf öğrencisidir. Dersleri öğrenmede bazı güçlükler yaşar. Ödevlerini tamamlayamadan okula geldiği ve sorulan sorulara doğru cevaplar veremediği için sürekli olarak sınıf öğretmeni tarafından eleştirilir. Öğretmeni en sonunda Z'ye adıyla seslenmek yerine "beceriksiz" olarak seslenmeye başlar. Bir süre sonra sınıf arkadaşları tarafından da benzer şekilde çağrılmaya başlayan Z. Her gün okuldan eve geldiğinde saatlerce ağlar ve okula gitmek istemez.

K., altıncı sınıfta bir kız öğrenci. 6 yaşından 10 yaşına kadar yakın bir akrabaları tarafından cinsel istismara maruz kalan K. bu süre boyunca ve sonrasında da bu akrabası tarafından "eğer bunları anne babana ya da başkasına söylersen onları öldürürüm" diye tehdit edildiği için yaşadıklarını kimseye paylaşamaz. Akran ilişkilerinde zorluk çeken K'nın hiçbir yakın arkadaşı yoktur. Okuldaki erkekler tarafından taciz edilirken nöbetçi öğretmen tarafından fark edilir. Öğretmen orada ne olup bittiğini sorduğunda erkek öğrenci 1 TL'ye kız arkadaşının kendisine dokunmasına izin verdiği söz eder.

Buradaki verilen vakalar, okullarımızdaki öğrencilerimizin bazılarının başından geçmiş gerçek yaşantılardır. Buradaki örneklerde de görülebileceği gibi çocuklar yaşamlarındaki farklı kişiler tarafından çeşitli türlerde şiddete maruz kalabilmektedir. Yine buradaki örneklerde olduğu gibi şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri de çok farklı olabilmektedir. Bu kitapçık çocuğa yönelik şiddet hakkında farkındalık kazandırmak ve çocukların korunması konusundaki sorumluluklarımızı hatırlatmak amacı ile hazırlanmıştır.

Kitapçıkta ilk olarak şiddet olgusu kısaca ele alınmış, şiddetin yaygınlığı ve konuyla ilgili bazı çarpıcı araştırma sonuçları hakkında bilgi verilmiş, ardından ayrıntılı olarak çocuğa yönelik şiddet konusu irdelenmiştir. Bu irdelenmenin çerçevesini çocuğa yönelik şiddetin ne olduğu, ne tür ortamlarda çocukların şiddete maruz kaldıkları, şiddetin çocuklar üzerindeki özellikle olumsuz psikolojik etkilerinin neler olduğu ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesinde ne tür sorumluluklarımızın olduğu, özellikle okul ortamında kimlerin neler yapabileceği/yapması gerektiği ana başlıkları oluşturmuştur.

ŞİDDET NEDİR?

Şiddet dili, dini, etnik kökeni, sınıfı, kültürü ne olursa olsun tüm insanlığı tehdit eden evrensel bir olgudur. Dünyanın her yerinde, her toplumunda, her sosyal sınıfında şiddet olgusu gözlenmekte ve insanlar şu veya bu şekilde şiddete maruz kalmaktadırlar. Şiddet bir insanın ya da grubun bir başka birey ya da gruba karşı çeşitli amaç ve niyetlerle kötü muamele etmesidir. Kötü muamelenin şekli bir insana karşı sorumlulukları yerine getirmemekten başlayıp fiziksel güç kullanarak fiziksel olarak zarar vermeye hatta yok etmeye kadar varabilmektedir. Bu bağlamda bir annenin çocuğunun bakım ve korunmasını ihmal etmesi de, bir öğretmenin sınıf içinde öğrencisini küçük düşürmesi de, bir erkeğin eşini dövmesi de, bir işverenin çalışanına hak ettiği ücreti vermemesi de, sebebi her ne olursa olsun gruplar, bölgeler ve uluslar arasındaki savaşlar da birer şiddet örneğidir. Kısaca şiddet, bir insanın ya da grubun bir başka gruba yönelik o grubun çeşitli şekillerde zarar görmesi ile sonuçlanan her türlü kötü muamelesidir.

Dünya Sağlık Örgütü'ne (2002) göre şiddet, bir kişinin kendisini, bir başka kişiyi veya grubu ya da topluluğu yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişim geriliği veya mahrumiyetle sonuçlanacak şekilde kasıtlı olarak zorlaması, tehdit etmesi ve/veya fiziksel güç kullanmasıdır. DSÖ'nün 2000 yılı için yapılan bir değerlendirmesine göre her yıl yaklaşık 1,6 milyon insan şiddet sonucunda hayatını kaybetmektedir. Bu 1,6 milyon ölümün yaklaşık yarısı intihar, üçte biri de cinayet sonucudur. 15–44 yaş arası erkeklerde cinayete kurban gitme oranı 100.000'de 19 iken aynı yaş grubundaki kadınlarda 100.000'de 4,5'tir. Bu ölümlerin

çok büyük kısmı yoksul ülkelerde gerçekleşmektedir. Şiddetin sadece %10'u gelişmiş ülkelerde oluşmaktadır. 2000 yılında şiddete bağlı ölüm sıklığı düşük-orta gelir düzeyindeki ülkelerde 100.000'de 32,1 iken bu sıklık gelişmiş ülkelerde 100.000'de 14,4 düzeyindedir (DSÖ, 2002). DSÖ' ne göre cinayet oranınının 100.000'de 10 ve üzerinde olduğu tüm ülkeler (ABD haricinde) gelişmekte olan ya da sosyal ve ekonomik değişim içerisindeki ülkelerdir. 2000 yılında DSÖ tahminlerine göre dünyada 520.000 cinayet işlenmiştir ve tüm yaş grupları için yaşa göre düzeltilmiş sıklık 100.000'de 8,8'tir. Bu cinayetlerin %77'si erkekleri hedef almıştır (TBMM,2007)

Şiddetin pek çok olumsuzluğa yol açan bir neden mi yoksa pek çok nedene bağlı olan bir sonuç mu olduğu da üzerinde düşünmeye değer bir sorudur. Şiddet nedenleri ve sonuçları itibarıyla çok boyutlu ve karmaşık bir olgudur. Şiddet tek bir birey davranışı düzleminde ele alınsa bile sorunun psikolojik, sosyolojik, ekonomik, kültürel, politik pek çok yönü bulunmaktadır. Örneğin ekonomik sorunlar pek çok bireysel ve sosyal probleme olduğu gibi şiddete de zemin hazırlamakta, belirli bir davranış belirli bir sosyal yapı ve kültürde şiddet olarak tanımlanırken bir başka yapı ve kültürde normal kabul edilmekte, politik söylemler şiddeti pekiştirebilmektedir.

Şiddet olgusu dünyanın her yerinde ve tüm toplumlarda görülmekle birlikte ağırlıklı olarak az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanmaktadır. Bu gerçek bize şiddetin ekonomik gelişmişlik, insan haklarına duyarlı, koşulsuz kabule ve saygıya dayalı bir demokrasi kültürü ve nitelikli bir eğitimle ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Kısaca bir toplumda ekonomik refah arttıkça, eğitim düzeyi yükseldikçe, demokrasi insan hakları, bireysel özgürlükler ve adalet temeline oturdukça, vatandaşlar birbirlerini koşulsuz olarak kabul edip, saygı gösterdikçe şiddet azalmaktadır.

Şiddet, yol açtığı fiziksel yaralanmalar, sakat kalmalar ve ölümler nedeniyle ve yaratmış olduğu psikolojik travma ve buna bağlı olarak ortaya çıkan pek çok psikolojik sorun nedeniyle önemli bir sorundur. Bu nedenle hükümetler şiddetin yol açtığı gerek fiziksel gerekse ruhsal sağlık sorunları ile mücadele etmektedirler. Son yıllarda toplumda şiddet olgusuna yönelik duyarlılık artma eğilimindedir. Bu duyarlılığın bir sonucu olarak gerek merkezi hükümetler, gerek yerel yönetimler gerekse sivil toplum örgütleri şiddetle mücadele etmektedirler. Şiddet tek bir kurumun ya da konuyla ilgili resmi kurum ve sivil toplum örgütlerinin tek tek çabalarıyla önlenilecek bir sorun değildir. Bu konuda çaba gösteren kurumların ortak bir anlayış ve programla birlikte çalışmaları daha etkili sonuçlar elde edilebilmesi açısından önemlidir.

Şiddet toplumun tümünü ilgilendirmesine, tüm toplum kesimlerinin şiddete maruz kalabilmesine karşın şiddetten en çok etkilenenler hiç şüphesiz görece güçsüzler yani kadın ve çocuklardır. Şiddet denildiğinde akla ilk gelen de kadın ve çocuklara yönelik şiddettir.

ÇOCUĞA YÖNELİK ŞİDDET

Çocuk Kimdir?

Birleşmiş Milletler insan kadın ve çocuk hakları konusunda önemli çalışmalar yapmakta ve temelde insan hakları özelde ise kadın ve çocuk hakları konusunda uluslar arası hukuki bağlayıcılığı olan milletler arası anlaşmaların imzalanmasına böylece tüm dünyada temel insan haklarının korunmasına öncülük etmektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, BM Genel Kurulu'nda 10 Aralık 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Bu belge 193 ülke tarafından kabul edilerek en fazla ülkenin taraf olduğu insan hakları belgesidir. BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 1.maddesinde çocuk şöyle tanımlanmıştır (UNICEF).

Madde 1: Bu sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Milletler arası anlaşmaların bir sonucu olarak iç hukukumuzun da bir parçası olan bu maddeye göre 18 yaşına kadar herkes çocuktur. Devlet insanlık ailesinin bir üyesi olan çocuğun iyiliği ve refahı, maksimum düzeyde olumlu gelişimini desteklemek için her türlü önlemi almak, kurumları oluşturmak ve bu sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmek durumundadır.

Çocuk hiç şüphesiz öncelikle bir anne-babanın çocuğudur, sonra bir toplumun ve nihayetinde insanlık ailesinin bir üyesidir. Bu bağlamda çocuğun bakımı, korunması, eğitimi, maksimum düzeyde olumlu gelişiminin sağlanması öncelikle ailenin sorumluluğundadır. Ailenin bu sorumluluğunu yerine getirip getir(e)mediğinin izlenmesi ve yerine getir(e)miyorsa devletin bu sorumluluğu yerine getirmesi gerekmektedir. Devlet de çocuğa karşı görev ve sorumluluklarını yerine getiremiyorsa insanlık ailesi bu sorumluluğu üstlenmek durumundadır. Özetle aile, çocuğun üyesi olduğu toplum ve insanlık ailesi çocuğun refahı ve iyiliğinden ve bunun için çalışmaktan sorumludur.

Çocuk sadece mikro düzeyde bir ailenin üyesi değil makro düzeyde insanlık ailesinin de bir üyesidir.

Ne var ki gerek aileler, gerek çocuğun ait olduğu toplum gerekse uluslar arası toplumun çocuğa karşı hukuki ve insani yükümlülüklerini tam anlamıyla yerine getirebildiklerini söyleyebilmek güçtür. Dünya çocuklarının durumuna ilişkin istatistiklere ve araştırma raporla-

rına bakıldığında bu durum tüm çıplaklığıyla ortaya çıkmaktadır. Çocuklar dünyanın her yerinde ihmale, istismara, şiddete maruz kalmakta ve olumsuz koşullarda yaşamaktadır.

Çocuğa Yönelik Şiddet Nedir?

Çocuğa karşı şiddet, bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya istismar, ihmal ya da ihmalkâr muamele, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameledir (BM-ÇHS, md 19).

Birleşmiş Milletler Çocuğa Yönelik Şiddet Araştırması (2006)'nda çocuğa yönelik şiddet şöyle tanımlanmıştır.

Çocuğa karşı şiddet, çocuk istismarı ve çocuklara kötü muamele, sorumluluk, güven ve güç ilişkileri bağlamında, çocuğun sağlığı, yaşamı ve gelişmesi açısından fiilli veya potansiyel zarar ile sonuçlanan her türlü kötü muameleyi, cinsel istismarı, ihmali veya ihmalkar davranışı, ticari veya başka amaçlı sömürüyü kapsar.

Buna göre çocuğa yönelik şiddet, çocuğun yaşamı ve sağlıklı bir şekilde gelişimine zarar verici nitelikteki her türlü bedensel, duygusal, zihinsel, cinsel ve ekonomik açıdan her türlü ihmalkar davranışı ve kötü muameleyi kapsamaktadır. Ve genellikle çocuklara yönelik şiddet edimlerinin çoğunluğu çocukların çok yakınındaki kişilerden yani anne baba, öğretmenler, okul arkadaşları, işverenler ve çocuk bakıcılarından kaynaklanmaktadır.

Çocuğa yönelik şiddet, çocuk istismarı ve ihmali, akran zorbalığı, gençlerin iletişimlerinde yaşanan şiddet, çocuk ticareti gibi pek çok farklı şekilde görülebilir. Doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kalan çocukların daha sonrasında kendi ilişkilerinde şiddete başvurması şiddet döngüsü olarak tanımlanmaktadır.

Çocuklara yönelik şiddet beş alanda görülebilmektedir. Bunlar;

1. Fiziksel Şiddet
2. Psikolojik Şiddet
3. Cinsel Şiddet
4. Ekonomik Şiddet
5. Siber Şiddet'tir.

Fiziksel Şiddet: Çocuğun bedenine yönelik ve bedensel olarak zarar görmesine yol açan her türlü davranış fiziksel şiddet olarak tanımlanabilir. Bu davranışlar; tekme-tokat atmak, dövmek, elini-kolunu bükmek, itmek, ısırma, tükürmek, her türlü fiziksel ceza, be-

deninde sigara söndürmek, başını duvara vurmak, fiziksel işkence yapmak vb davranışlar fiziksel şiddet olarak kabul edilmektedir. Genel olarak fiziksel şiddete uğrayan çocuklar çoğu kez her hangi bir aletle (sopa, demir, değnek, zincir, kemer, vs.) dövülmektedir. Fiziksel ya da bedensel şiddetin derecesi ve şekli ne olursa olsun aşağılayıcı ve insan onurunu zedeleyici bir davranıştır.

Psikolojik Şiddet: Korkutmak, tehdit etmek, aşağılamak, reddetmek, küfür etmek, küçümsemek, hakaret etmek, isim takmak gibi bireyin benlik saygısını ve öz güvenini zedeleyici nitelikteki her türlü sözel ya da fiili kötü muamele psikolojik şiddet olarak düşünülür.

Cinsel Şiddet: Cinsel şiddet bireylerin istekleri dışında ve istemedikleri biçimde cinsel eyleme zorlanmasıdır. Çocukların cinsel istismarı genellikle yakın çevredeki yetişkin erkekler tarafından yapılmaktadır. Cinsel şiddet, çocukların yasa dışı veya psikolojik olarak zararlı herhangi bir cinsel etkinliğe özendirilmesi veya zorlanması; ticari amaçlı cinsel sömürde kullanılmaları; cinsel istismarla ilgili işitsel veya görsel materyallerde kullanılmalarını kapsar. Cinsel istismar kapsamına çocuk fuhuşu, cinsel kölelik, seyahat ve turizmde cinsel sömürü, kaçırılma (ülke içinde ve ülkeler arasında) ve çocukların cinsel ve zorla evlendirme amacıyla satışı girmektedir. Pek çok çocuk, fiziksel güç veya sınırlama kullanılmaksızın cinsel mağduriyete uğramaktadır; ancak böyle de olsa bunların tümü psikolojik açıdan bozucu, sömürücü ve travmatiktir

Cinsel istismar, çoğu zaman çocukların rızası olmadan, ya ikna etmek, ya değişik yöntemlerle kandırmak (vaatte bulunmak), ya da tehdit etmek suretiyle gerçekleşebilmektedir. Cinsel obje olarak kullanılmanın ne olduğunu idrak edemeyen ve dolayısıyla tepki ver(e)meyen veya direnme gücünü henüz geliştirememiş olan çocuklar, özellikle korku ve suçluluk duyguları nedeniyle bunu paylaşmakta zorlanmaktadırlar. Cinsel yönden istismar edilen çocukların başında kız çocukları gelmektedir. Cinsel istismarın baş aktörleri ise yetişkin erkeklerdir. Araştırmalara göre, kendi emelleri uğruna, çocukları cinsel yönden istismar edenlerin %95'i yetişkin erkeklerdir.

Ekonomik Şiddet: Çocuğun gelişimini engelleyici, haklarını ihlal edici işlerde ya da düşük ücretli iş gücü olarak çalışması ya da çalıştırılması ekonomik istismar olarak tanımlanmaktadır. Çocuklar çocukluklarını yaşayacakları, eğitim görecekları yaşlarda, bu haklardan yoksun kalmakta; ekonomik istismar ve sağlıksız koşullarda çalıştırılmaları nedeniyle sağlık sorunları yaşayabilmektedirler. Çocukların küçük yaşlarda, uzun süre ve uygun olmayan çalışma koşullarına sahip işyerlerinde çalışmaları onların gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Günümüz toplumlarının en önemli sorunlarından birisi, çalışan çocuklar sorunudur. TÜİK 2012 Çocuk İşgücü Anketi sonuçlarına göre; 6-17 yaş grubu çocuk sayısı 15 milyon 247 bindir. Çalışan çocuk sayısı 6-14 yaş grubunda

292 bin, 15-17 yaş grubunda ise 601 bin kişidir. Kabaca söylemek gerekirse 6-17 yaş arası okulda olması gereken her 100 çocuğumuzdan 6'sı çalışmaktadır

Siber Zorbalık: Teknolojide yaşanan hızlı değişime bağlı olarak ortaya çıkan bir şiddet türüdür. Siber zorbalık tekrarlayıcı bir şekilde bir kişinin gözünü korkutmak veya zarar vermek amacıyla internet, sosyal paylaşım ağları, web sayfaları, mesajlar, anlık mesajlar gibi iletişim teknolojilerinin kullanılmasıdır. Tehdit içeren e-postalar ve mesajlar göndermek, bir kişinin rahatsızlık duyacağı fotoğraflarını internette yaymak, diğerleri ile dalga geçmek için bir web sayfası yapmak, başkasının adını kullanarak internette onun adına bir takım uygulamalara girmek siber zorbalık içeren davranışlara örnek olarak verilebilir. Kendine güven duygusunun azalmasından intihar girişimlerine kadar çok geniş bir yelpazede ciddi olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir.

Çocuğa Yönelik Şiddet ile İlgili Bilinmesi Gerekenler

1. Çocuğa yönelik şiddet, evrensel bir problem olmakla birlikte vakaların önemli bir kısmı rapor edilmediği için çocukların ne kadarının şiddete maruz kaldığını belirlemek tam olarak mümkün değildir.
2. Çocuğa yönelik şiddet ırk, sosyal sınıf, din ve kültürden bağımsız olarak her toplumda görülebilmektedir.
3. Çoğu zaman aile üyeleri, arkadaşlar veya tanıdıklar bu eylemde bulunan kişilerdir.
4. Çocuğa yönelik şiddet farklı ortamlarda yaşanabilmesine rağmen en sık rastlanılan türü ebeveynler tarafından çocuğa uygulanan şiddettir.
5. Çocuğa yönelik şiddet, çocuk haklarının ihlalidir ve hem çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi üzerinde hem de toplumun sosyo-ekonomik yapısı üzerinde olumsuz etkilere sahiptir.
6. Genellikle çocuğa yönelik şiddet, özellikle de çocuğun istismarı yaşamın ilk 10 yılında meydana gelir.
7. Çocuğa yönelik şiddetin kendisi bir problem olmakla birlikte aynı zamanda yaşam boyunca şiddetin diğer türlerine maruz kalma ve sağlık problemleri açısından önemli bir risk faktörüdür.
8. Bir ortamda şiddete maruz kalmak diğer ortamlarda şiddete maruz kalmayı arttırmaktadır.
9. Farklı şiddet türlerini önlemede de her şiddet tipinin altında yatan risk faktörleri ve nedenler ele alınmalıdır.

Çocuğa Yönelik Şiddet Nerede ve Nasıl Gerçekleşmektedir?

		Psikolojik Şiddet	Fiziksel Şiddet	Cinsel Şiddet	Ekonomik İstismar	Siber Zorbalık
Aile içi Şiddet		+	+	+	+	
Sosyal Çevrede Yaşanan Şiddet Olayları	Eğitim ortamında çocuğa yönelik	+	+	+		+
	İş ortamında çocuğa yönelik şiddet	+	+	+	+	
	Toplumda çocuğa yönelik şiddet	+	+	+		

Çocuğa Yönelik Şiddetin Tespit Edilmesinde Yaşanan Zorluklar

- Çok küçük çocuklar kendilerine uygulanan şiddeti rapor edebilme yeterliğine sahip değildir.
- Çocuklar bu durumu başkalarına söylediklerinde kendilerine şiddet uygulayan kişinin daha kötü şeyler yapacağından korkarlar.
- Çocuğa yönelik şiddet bir aile üyesi tarafından ya da toplumdaki güçlü bir kişi tarafından gerçekleştiğinde aileler sessiz kalmayı tercih edebilirler.
- Çocuğun ölümü yeterince ayrıntılı incelenmeden çocuğun ölümünün şiddete bağlı olup olmadığı net bir şekilde belirlenemez.
- Özellikle evde doğum yapılması durumunda doğum, ölüm gibi kayıtlar tam olarak tutulmamaktadır.
- Çocuğa yönelik şiddetin bazı formları (çimdikleme, lakap takmak vb) sosyal olarak kabul görmekte ve bir şiddet yaşantısı olarak düşünülmemektedir.

Çocuğa Yönelik Şiddet Açısından Öncelikli Risk Grubunda Yer Alan Çocuklar

Daha öncede bahsedildiği gibi çocukların ev ortamlarında ya da eğitim ortamlarında farklı derecelerde şiddete maruz kalabilmektedir. Ancak bazı çocukların şiddete maruz kalma olasılıkları daha yüksektir. Örneğin bazı ortamlarda kız çocukların şiddete maruz kalma olasılıkları erkek çocuklara göre daha yüksektir. Diğer çocuklara göre aşağıda sayılan çocukların şiddet kurbanı olma olasılıkları daha yüksektir. Bir başka deyişle bu gruplardaki çocuklar daha fazla risk altındadırlar.

- Engelli Çocuklar
- Yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar
- Sokakta yaşayan ve/veya çalışan çocuklar
- Mülteci çocuklar
- Göçmen ailelerin çocukları

Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Şiddetin türüne ve yoğunluğuna bağlı olarak çocuk üzerindeki etkileri de farklı olmaktadır. Ancak bilinen bir gerçek şudur ki; şiddete maruz kalmanın çocuklar üzerinde hem kısa süreli hem de uzun süreli etkileri vardır. Bir çocuk şiddet içeren eylemlerle ne kadar küçük yaşta tanışırsa şiddetin çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri de o kadar fazla olur. Örneğin erken çocukluk döneminde şiddete maruz kalmak beyin gelişimini etkileyebilir.

Çocuğun uzun süreli olarak şiddete maruz kalması da sinir sistemine ve bağışıklık sistemine zarar verebilir, sosyal, duygusal, bilişsel ve davranışsal sorunlara neden olabilir. Örneğin madde kullanımı ya da erken yaşta cinsel aktivite gibi sağlık açısından risk yaratan başka sorunların ortaya çıkmasını etkileyebilir. Depresyon ve kaygı bozuklukları, çalışma performansının düşmesi, bellekle ilgili sorunlar ve öfkeli davranışlar çocuğa yönelik şiddetin beraberinde getirdiğin ruh sağlığı ve sosyal problemler arasında sayılabilir.

Yaşanan şiddetin türü ne olursa olsun şiddete maruz kalan bir çocuğun yaşayacağı ilk duygu yoğun bir korku duygusudur. Bu duygunun ardından yoğun bir biçimde aşağılanmışlık, küçük düşürülmüşlük ve değersizlik duyguları yaşar. Bu duygular çocuğun kendine ilişkin algılarının olumsuz bir biçimde değişmesine yol açar. Çocuk yaşamış olduğu aşağılanmışlık ve küçük düşürülmüşlük duygusu nedeniyle kendinden utanmaya, hatta nefret etmeye başlayabilir. Benlik saygısı ve özgüveni düşer. İçte kapanabileceği gibi tam tersi

bir şekilde saldırgan davranışlar da geliştirebilir. Yaşanan bu olumsuz duygular ve bu duygular arasındaki karmaşık ilişkiler çocuğun çeşitli ruhsal sorunlar yaşamasına hatta eğer müdahale edilmez ve profesyonel psikolojik destek sağlanmazsa çocuğun ruh sağlığının bozulmasına kadar uzanabilir.

Şiddetin pek çok olumsuz sonucu olmakla birlikte aşağıdaki tabloda şiddetin çocuklar üzerindeki bazı bedensel, ruhsal ve sosyal olumsuz sonuçları özetlenmiştir.

Tablo-1: Çocuğa Yönelik Şiddetin Kısa ve Uzun Dönemli Sonuçları

Fiziksel Sağlıkla İlgili Sonuçları <ul style="list-style-type: none"> • Beyin travmaları • Merkezi sinir sisteminin zarar görmesi • Çürük ve ezikler • Kırıklar • Yanıklar • Görme kayıpları • Bedensel engel	Cinsel Gelişim ve Üreme Sağlığı İle İlgili Sonuçlar <ul style="list-style-type: none"> • Üreme sağlığı ile ilgili problemler • Cinsel iktidarsızlık • Cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma • İstenmeyen gebelikler
Psikolojik Sonuçları <ul style="list-style-type: none"> • Bilişsel sorunlar • Suç içeren davranışlara yönelme • Depresyon ve Kaygı • Gelişimsel gecikmeler • Yeme ve uyku bozuklukları • Utangaçlık ve suçluluk duyguları • Hiperaktivite • Sosyal ilişkilerin zayıflaması • Okul başarısının düşmesi • Benlik saygısının düşmesi • Travma sonrası stres bozukluğu • Psikosomatik rahatsızlıklar • İntihar girişimi • Evden kaçma	Sosyal Sonuçları <ul style="list-style-type: none"> • İletişim becerilerinin zayıflaması • Oyun oynama becerilerinin gelişmemesi • İçekapanık / çekingen davranışlar • Paylaşmada sıkıntı yaşama

Çocuğa yönelik şiddet yukarıda özetlenen pek çok bedensel ve ruhsal sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Yaşanan şiddetin bu sorunlardan hangilerine, hangi düzeylerde yol açacağını belirleyen bazı faktörler vardır.

Bu faktörler arasında;

- Çocuğun yaşı ve gelişimsel düzeyi
- Çocuğun ne kadar süredir şiddete maruz kaldığı
- Maruz kaldığı şiddetin türü
- Kimin tarafından şiddete maruz bırakıldığı sayılabilir.

Ev ve Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddet

Çocuğun bedensel, psikolojik ve sosyal olarak sağlıklı gelişiminde aile ortamı ve ebeveyn tutumları en önemli unsurları oluşturmaktadır. Ancak bazı ev ortamları çocuklar için oldukça tehlikeli bir ortam haline dönüşebilmektedir. Çocuğun kendini en güvende hissedeceği ortam olan aile içerisinde şiddete maruz kalması ölümlü sonuçlanabileceği gibi ölümcül olmayan travmalara, bilişsel işlevlerde kayıplara, gelişiminin aksamasına, psikolojik ve duygusal sorunlara yol açmaktadır.

Ev ve Aile Ortamında Yaşanan Şiddet Türleri

- **Fiziksel ve psikolojik istismar:** Vurmak, tekme atmak, sarsmak, ısırarak, dayak atmak, boğmak, zehirlemek aile ortamında fiziksel şiddetin en yaygın tipleridir. Psikolojik istismar tehdit etmek, lakap takmak, çeşitli kişilik ve davranış özellikleri ile alay etmek, yokmuş gibi davranmak, izole etmek, reddetmek veya küçümsemek gibi davranışları içermektedir.
- **Cinsel istismar:** Çocuğu cinsel içerikli davranışlarda bulunmaya zorlamaktır. Tecavüz ve cinsel içerik taşıyan davranışlarda genellikle yakın aile üyeleri yada aileyi ziyarete gelen tanıdık kişiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu kişiler genellikle çocuğun bakımında sorumlu olan ve çocukların güvendiği kişilerdir.
- **Ekonomik istismar:** Para kazanması için baskı yapmak ve hatta okula göndermeyip çalışmaya zorlamak.
- **İhmal:** İhmal çocuğun fiziksel ve duygusal gereksinimlerinin karşılanmaması olarak tanımlanabilir. Bir çok toplumda cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle kız çocukları daha fazla ihmal edilmektedir.

Ev ve aile ortamında yaşanan şiddetin olası göstergeleri Tablo-2'de sunulmuştur.

Tablo-2: Aile İçi Şiddetin Olası Göstergeleri

Psikolojik / Duygusal <ul style="list-style-type: none"> • Ayrılma kaygısı • Kolayca hayal kırıklığına uğrama • Düşük benlik saygısı • Övgüye tahammül edememe • Sürekli aynı şeyi doğrulama ihtiyacı • Otorite figürlerinden korkma • Öfke • Başarısız olma korkusu • Gerçek ile hayal dünyasını ayırmada güçlükler • İçe kapanma • Depresyon • Kendini suçlama	Sosyal <ul style="list-style-type: none"> • Diğer çocuklarla ilişki kurmada zorlanma • Sosyal olarak kendini izole etme • Oyunlarda agresif davranma • Tanımadığı kişilere uygunsuz şekilde bağlanma • Başkaları tarafından farklı şekilde görüldüğü ya da davranıldığı konusunda aşırı hassas olma
Davranışsal <ul style="list-style-type: none"> • Dikkat azalması • Hiperaktivite • Dikkat çekici davranışlarda bulunma • Tutarsız davranışlarda bulunma • Aşırı kontrolcü olma • Küçük şeylere bile aşırı tepkiler verme • Otorite figürlerine meydan okuma • Riskli davranışlara yönelme • Şuçta karışma	Fiziksel <ul style="list-style-type: none"> • Altını ıslatma • Fiziksel yaralanmalar • Karın ağrısı • Baş ağrısı • Somatik problemler • Dağınık bir fiziksel görünüş • Sık sık hastalıkları hakkında yakınma
Öğrenme ve Oyun <ul style="list-style-type: none"> • Dil ve bilişsel gelişiminde gecikmeler • İletişim becerilerinin zayıflaması • İşbirlikli oyun oynamada zorlanma	Okulla ilişkili güçlükler <ul style="list-style-type: none"> • Eve dönme isteği • Derslere devamın düşük olması • Düzenli olarak ödevlerini yapmama • Sık okul değiştirme • Sağlıkla ilgili randevularını kaçırma

Ev ve Aile Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi

- Aile içinde çocuğu bir birey olarak kabul etmek ve çocuğun görüşlerine saygı duymayı öğrenmek
- Aile eğitim programlarını yaygınlaştırmak. Yakın zamanda ülkemizde yapılan bir araştırmada (Dedeoğlu, Yayla ve Karasahin, 2008) "Şiddeti önlemek için yapılabilecekler nelerdir?" sorusuna öğrencilerin %56'sı aile eğitimi cevabını vermişlerdir.
- Çocuğa yönelik şiddet içeren davranışlara verilen cezaların caydırıcı olması
- Risk altındaki ailelere yönelik destek çalışmaları

Aile İçi Şiddet Yaşantısı Olan Çocuklar ve Okulların Rolü

Aile için şiddet yaşantısı olan öğrenciler için okul ortamı yardım isteyebilecekleri ilk yerler arasında yer almaktadır. Bu noktada okul ortamında bu çocuklara şu şekilde destek sağlanabilir:

- Öğretmenler ve diğer personel çocuğu dinleyerek destek olmaya çalışabilir
- Çocuğun diğer sosyal destek hizmetlerine ulaşmasına yardım edebilir.
- Güvenli ve destekleyici bir çevre sağlayabilir.
- Aile yaşantısı kaotik olan çocuklar için tutarlı ve rutini olan bir çevre oluşturulabilir
- Ailelere ve çocuğa bakım veren kişilere destek sağlanabilir.
- Çocuğun çatışma çözme becerilerini öğrenmesinde ve kişilerarası ilişkilerini geliştirmesinde fırsatlar oluşturulabilir.
- Çocuğun aile içi şiddet ve sağlıklı ilişkileri öğrenmesi için fırsatlar oluşturulabilir.
- Benlik saygısını, özgüveni ve psikolojik sağlamlığı geliştirmek için fırsatlar sağlanabilir.

Okul Ortamında Çocuğa Yönelik Şiddet

Çocukların farklı şiddet türlerine maruz kaldıkları ortamlardan biri de ne yazık ki okul ortamıdır. Ülkemizde ortaöğretim öğrencilerinin şiddet algısını inceleyen bir çalışmada Dedeoğlu, Yayla ve Karasahin, 2008) öğrencilerin %15'i öğretmen ve yöneticilerden şiddet gördüğünü bildirmişlerdir. Bugün 100'den fazla ülkede çocuklar okullarda sopa, kemer vb nesnelere dövülerek şiddete maruz kalmaktadır (BM, 2006) Eğitim ortamında en sık karşılaşılan şiddet türleri arasında bedensel cezalar, çocuğu küçük düşürücü cezalar, azar-

lama, bağıırma, akran istismarı ve cinsel Şiddet içeren davranışlar yer almaktadır. Okulda yaşanan Şiddet olayları azımsanmayacak dőzeyededir ancak sıklıkla rapor edilmezler. Çocuğun eğitim ortamında Şiddete maruz kalması, okula devamsızlığın artması, okulu bırakma ve motivasyonun azalması gibi yaŐantılarla sonuğlanmaktadır.

Okul Ortamında Yaşanan Şiddet Tőrleri

- **Fiziksel ve psikolojik Şiddet:** ocuğa yönelik fiziksel ve psikolojik Şiddet okul ortamında hem őęretmen ve diğer okul personeli tarafından uygulanabileceği gibi őęrenciler tarafından da uygulanabilmektedir.
- **Cinsel Őiddet:** ok fazla cinsiyet rolleri vurgulanmıŐ daha genel ifadelerle yazılmalı. Bizde yaŐanan okul terklerinde bu tőr bir neden tespit edilmiŐ mi? Akran Zorbalığı: Akran zorbalığının en yaygın tőrő sőzel zorbalıktır ve internet ve akıllı telefonlar akran zorbalığının e-postalar, evrimięi sohbet odaları, kiŐisel web sayfaları, kısa mesajlar ūzerinden de yaŐanmasına sebep olmaktadır. Bu tőr zorbalık davranıŐları siber zorbalık olarak adlandırılmaktadır. Siber zorbalık, diğer zorbalık tőrlerinden farklı olarak çocukları daha fazla etkilemektedir. Őrneęin akran zorbalığında okuldan eve dőndőęő zaman ocuk kendini gővende hissederken; siber zorbalık 7 gőn 24 saat devam eder, okulda, alıŐveriş merkezinde veya evinde bile çocuğu etkileyebilir.
- **Kavga, fiziksel saldırı ve eteler:** Fiziksel kavgalara ve çetelere erkek őęrenciler kız őęrencilere göre daha fazla karıŐmaktadır.

Akran Zorbalığı Konusundaki Yanlışlar ve Doğrular

Yanlışlar	Doğrular
<ul style="list-style-type: none"> Akran zorbalığı, çocukluk yaşantısının normal bir parçasıdır.	<ul style="list-style-type: none"> Akran zorbalığı büyümenin normal bir parçası değildir. Çocuklar birbirlerine saygı duymayı ve diğerlerine nazik davranmayı ve bununla birlikte diğerlerinin canını yakmanın uygun olmadığını öğrenebilirler ve öğrenmelidirler
<ul style="list-style-type: none"> Bazı çocuklar doğuştan diğerlerine zarar verme eğilimindedir.	<ul style="list-style-type: none"> Zorbalık davranışı öğrenilmiş ve içinde bulunulan sosyal ortamlarda devam ettirilen bir davranıştır. Aynı zamanda bu davranış durdurulabilir.
<ul style="list-style-type: none"> Çocukların bu davranışları büyüyünce kendiliğinden kaybolur.	<ul style="list-style-type: none"> Çocukların öfke içeren bazı davranışları çocuk olgunlaştıkça azalsa bile akran zorbalığı yetişkinler veya diğer akranlar tarafından önlemler alınmadığında devam eder hatta bazı durumlarda suç içeren davranışlara dönüşebilir.
<ul style="list-style-type: none"> Öğretmenler gerekli beceri ve donanıma sahip olmadığı için akran zorbalığını önleyemezler.	<ul style="list-style-type: none"> Öğretmenlerin bir çoğu akran zorbalığı durumlarını önlemede yeterli bilgi ve beceri düzeyine sahip olmadığına inanırlar. Ancak öğrenciler öğretmenlerine güvenir ve ihtiyaçları olduğunda öğretmenlerinin kendilerine yardım edeceğine inanır. Öğretmenler akran zorbalığını gerekli eğitimleri aldıktan sonra başarılı bir şekilde yönetebilirler.
<ul style="list-style-type: none"> En iyi seçenek akran zorbalığını görmezden gelmektir.	<ul style="list-style-type: none"> Bu gibi bir yaklaşım zorbalara istedikleri gibi davranabilecekleri mesajını taşır. Aynı zamanda kurbanlara da kendi başlarına oldukları ve zorbalığa dayanmaları gerektiği mesajını verir. Bu nedenle doğru müdahale önemlidir.
<ul style="list-style-type: none"> Sadece erkek çocuklar zorbalıca davranışlarda bulunurlar.	<ul style="list-style-type: none"> Zorbalığın bazı türleri (örn. fiziksel zorbalık) genellikle erkek öğrenciler tarafından yapılmasına rağmen kızlar da sıklıkla ilişkisel ya da sözel zorbalık içeren davranışlarda bulunurlar. Diğer bir ifadeyle hem kızlar hem erkekler zorbalıca davranışlarda bulunabilirler ancak zorbalık davranışlarının türü farklılaşmaktadır.
<ul style="list-style-type: none"> İsim takma, hakkında dedikodu yayma veya amaçlı olarak bir çocuğu utandırma gibi davranışlar çocuklar arasında oldukça normaldir. Çocuklar böyle şeyler yaparlar.	<ul style="list-style-type: none"> İsim takma, hakkında dedikodu yayma veya amaçlı olarak birini utandırma gibi davranışlar, ciddi bir akran zorbalığıdır. Okulda akranları tarafından reddedilme uzun dönemde okulu bırakma yetişkinlik döneminde psikolojik sorunlar ve hatta intihar gibi çok ciddi sonuçlara yol açabilir.

Eğitim Ortamında Şiddeti Önleme ile İlgili Temel Yaklaşımlar

Okullarda yaşanan Şiddetin önlenmesinde benimsenecek temel yaklaşım ve amaçlar şunlardır.

- Öncelikle Şiddet ortaya çıkmadan önlenmelidir.
- Çocuğa yönelik Şiddetin tekrar tekrar yaşanması önlenmelidir.
- Tüm önleyici çabalara karşın Şiddet gerçekteşmişse Şiddetin olumsuz etkilerini azaltmak ve önlemeye çalışmak gerekir.
- Şiddetin bir kuşaktan diğer kuşağa geçmesi önlenmelidir.

Öğretmenler ve çocukla çalışan diğer personel Şiddet içermeyen çatışma ve çözümlerini kullanmalı ve Şiddet içermeyen mesajlar vermelidir.

Okullarda Şiddeti Azaltmada Kullanılabilecek Kaynaklarımız

- **Personel:** Okulda görev yapan gerek eğitimciler gerekse diğer personelin hepsi öğrencileri bir birey olarak kabul etmelidir. Ancak bu şekilde tüm öğrenciler önemsendiklerini hisseder. Personel ile ilgili bir diğer önemli nokta öğretmen-öğrenci oranıdır. Öğretmenlerin öğrencilerini gözlemleyebilmeleri ve öğrencilerinin davranışlarındaki değişimi fark edebilmeleri için bu gereklidir. Sınıflardaki öğrenci sayısının kalabalık olduğu okullarda her öğretmene takip etmeleri için 5-10 öğrenci verilerek bu sorunun üstesinden gelinebilir. Okul personelinin öğrencilerin gelişimsel özellikleri ve çeşitli davranış sorunlarına nasıl müdahale edebileceği konusunda bilgi sahibi olması önemlidir.
- **Fiziksel Ortam:** Okulda yaşanan Şiddet olaylarının gerçekteştiği yerler tespit edilerek bu mekanların yeniden düzenlenmesi önemlidir. Örneğin öğrenciler en çok kendi aralarında merdiven altında bir boşlukta kavga ediyorlarsa merdiven altı fiziksel yapı da değişiklik yapılarak kapatılabilir veya oraya yakın çevredeki nöbetçi öğretmen sayısı arttırılabilir. Bunun dışında fiziksel ortamı öğrencilerin çeşitli aktiviteleri yapabilecekleri şekilde düzenlemek de Şiddet olaylarının azalmasına katkı sağlayabilir.
- **Okul PDR Programları:** Yıllık psikolojik danışma ve rehberlik programları içerisinde duyguları ifade etme, iletişim ve sosyal becerileri geliştirme, problem çözüme becerileri gibi konulara mutlaka yer verilmelidir. Bu konular düz anlatım şeklinde değil öğrencilerin etkinlikler yaparak öğrenmelerine fırsat sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- **Okul Kuralları:** Her eğitim öğretim yılının başında okulun ve öğrencilerin gereksinimlerine göre okul kuralları yeniden belirlenmeli ve öğrencilerle okul kuralları hakkında

konusulmalıdır. Bu konuşmanın içeriğinde sadece kurallar değil, kurallara uyulmaması durumunda öğrencilerin karşılaşabileceği sonuçlar da açık ve net bir şekilde ifade edilmeli ve öğrencilerin bunları anladığından emin olunmalıdır. Bu gibi durumlarda öğrencilerle bir kontrat imzalamak öğrencilerin kurallara uymasında etkili olabilmektedir. Burada önemli bir nokta kuralların herhangi bir öğrenci tarafından ihlal edilmesi durumunda öğrenciler arasında ayırım gözetmeksizin gerekli yaptırımların uygulanmasıdır.

- **Akran Mentörler:** Öğrenciler sıklıkla kendi yaşlarına yakın kişilerin önerilerini daha ciddiye alırlar. Burada ilk olarak öğrenciler arasında mentörlük yapabilecek öğrenciler belirlenmeli, ardından bu öğrencilere gerekli eğitimler verilerek ve mentörlerin diğer öğrencilere öğrendiği bilgileri ulaştırması sağlanmalıdır.

Akran zorbalığını önlemede öğretmenlere düşen görev ve sorumluluklar

- **Model olma:** Öğretmenin ve diğer okul personelinin öğrencilerle konuşma şekli öğrencilere model olma açısından son derece önemlidir. Öğretmen sınıfta bir öğrencinin sürekli olarak eksikliklerini ve yetersizliklerini vurguluyorsa ya da o öğrenciye karşı hakaret içeren, küçümseyici sözler kullanıyorsa akranları tarafından da bu öğrencinin zorbalığa maruz kalma olasılığı artacaktır. Öğretmenlerin olumlu veya olumsuz pek çok davranışlarının öğrenciler tarafından model alındığının farkında olmaları ve dikkat etmeleri önemlidir.
- **Pozitif pekiştireçler kullanma:** Sadece "aferin", "çok iyisiniz" gibi ifadeler davranış değişimi için yeterli değildir. Örneğin sınıftaki öğrencilerin davranışları gün boyunca birbirlerine saygılı bir ilişki olduğunda " sizinle gurur duyuyorum, gün boyunca birbirinize çok saygılı ve sevgi dolu davrandınız. Bu nedenle yarın .....derste 15 dakika oyun oynamanıza izi vereceğim." şeklinde bir yaklaşım olumlu davranışların pekişmesine daha fazla katkı sağlayacaktır.
- **Övgü ve cesaretlendirme:** Öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkilerinde olumlu bir davranışları gözleendiğinde bunların ifade edilmesi olumlu davranışların diğer öğrenciler tarafından da benimsenmesine katkı sağlayacaktır. "Ahmet, Hasan'ın sırasını taşımasına yardım etmen gerçekten hoşuma gitti. Yardım ettiğin için teşekkür ederim.", "Leyla, bugün ders boyunca dikkatin mükemmeldi. Çok iyi bir iş çıkardın, aferin.", "Yeşim, senin için ne kadar zor olduğunu biliyorum ve bu sorunun üstesinden gelmek için gösterdiğin çabaya hayranım." gibi ifadeler buna örnek olarak verilebilir.
- Empati becerileri eğitimi
- Sosyal beceri eğitimi

- Problem çözüme becerilerinin öğretilmesi
- **Yol gösterme:** Öğrencinin maruz kaldığı akran zorbalığını belgelemesi, istenmeyen metin mesajları aldığı anda bunları telefon operatörlerine veya diğer sosyal paylaşım ağlarının şikâyet hatlarına bildirmesi, durumu okul idarecilerine iletmesi ve eğer cinsel içerikli mesajlar veya tehditler söz konusu ise polise bildirmesi için destek olunmalıdır.

ÖĞRETMENLER

Eğer bir öğrencinizin şiddete maruz kaldığını düşünüyorsanız aşağıdaki soruları kullanarak bu konu hakkında öğrencinizden daha fazla bilgi edinebilirsiniz.

Çocuğun güvenliği ile ilgili sorular

- Canın acıyor mu? Eğer canın acıyorsa nerenin ağrdığını ya da vücudunda ne-reye dokunulduğunda canının yandığını bana söyleyebilir misin?
- Akşamları rahat uyku uyuyabiliyor musşunu? Eğer uyuyamıyorsa uykun neden bölünüyor?
- Evde yemek düzeninizde herhangi bir değişim var mı? Eğer varsa neler değiştii?
- Korktuğun ya da seni endişelendiren bir şeyler var mı? Bunları benimle paylaşmak ister misin?

Yaşananlarla ilgili sorular

- Bir şeyler olduğunu biliyorum. Sendeki farklılıkları görüyorum. Lütfen bana söyle. Sana söz veriyorum konuştuklarımız aramızda kalacak, neler olduğunu bilmek istiyorum
- Bunlar ne zaman yaşandı?
- Bu nasıl oldu?
- Bunu başka kimseyle konuştun mu?
- Bu daha önceden de yaşandı mı?

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Çocuğa Yönelik Şiddet

Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; anne veya babasız, anne veya babası belli olmayan, ebeveynleri tarafından terk edilen, anne ve babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen, suç mağduru veya suça bulaşmış çocukların bakım ve koruma hizmetleri devlet tarafından yapılmaktadır. Ülkemizde bu tür çocuklardan 0-12 yaş arasındakiler çocuk yuvalarında, 13-18 yaş arasında olanlar ise yetiştirme yurtlarında kalmakta-

dır. Çocuğa yönelik şiddet her türlü ortamda yaşayabildiği için bu kurumlarda da kalan çocuklarda zaman zaman şiddete maruz kalabilmektedir.

Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtlarında Yaşanan Şiddet Tipleri

- **Bedensel Cezalar:** Dayak, sıcak suyla çocuğu yıkama gibi davranışları içeren bedensel cezalar yetiştirme yurtlarında en sık karşılaşılan cezalar arasında yer almaktadır.
- **Engelli Çocuklara Yönelik Şiddet:** Koruma altında olan ve engelli çocuklara uygulanan şiddet bazen tedavi şeklinde sunulabilmektedir. Örneğin bazı ülkelerde yetiştirme yurdunda kalan engelli çocuklara elektrokonvulsif tedavi gerekli kas gevşeticiler kullanılmadan veya anestezi verilmeden yapılmaktadır.
- **Akran Zorbalığı:** Kurum bakımı sağlayan personelin gözetiminin zayıf olması ve yaşça daha büyük ve agresif çocuklarla daha küçük ve içe kapanık çocukların bir arada bulunması durumunda bu kurumlarda akran zorbalığının yaşanması kaçınılmazdır. Kurum personelinin akran zorbalığına izin vermesi ya da göz yumması durumunda akran zorbalığının görülme sıklığı artmaktadır.

Toplum İçerisinde Çocuğa Yönelik Şiddet

Çocuğun içinde yaşadığı sosyal çevre de çocuğa yönelik şiddetin yaşanabileceği ortamlardan birisidir. Yoksulluğun arttığı, sosyo kültürel düzeyin düştüğü, etraftaki kişilerin sorunlarını veya çatışmaları bıçak ya da silah çekme gibi şiddet içeren çözüme eğiliminde olan çevrelerde büyüyen çocuklar şiddete maruz kalma açısından büyük risk altındadır.

Sosyal Ortamda Yaşanan Şiddet Türleri

- **Otorite figürleri tarafından sergilenen şiddet davranışları:** Bazı sosyal çevrelerde çeşitli amaçlarla çocuklar cezadan muaf oldukları düşünülerek çeşitli eylemlerde kullanılabilir. Polisin müdahale etmesi gereken durumlar ortaya çıktığında çocuklar bu durumdan zarar görmekte hatta bazı durumlarda çocuk ölümüyle sonuçlanabilmektedir. Ayrıca çocuklar bazen spor antrenörleri ve dini yetkililer gibi çocuğa bakmakla sorumlu olan kişiler tarafından da şiddete uğrayabilmektedir.
- **Çeteleşme:** Çocuğun yaşadığı sosyal çevrede çetelerin bulunması durumunda çete üyeleri çocuklara yönelik fiziksel şiddet içeren davranışlarda bulunabilmektedir.

- **Akran şiddeti:** Akranlar arasında fiziksel şiddet içeren davranışlar özellikle gelişmemiş çevrelerde daha yaygındır. Genelde işsizliğin yüksek olduğu, ev ortamındaki standartların düşük olduğu eğitimin düşük olduğu çevrelerde yetişen akranlar silah kullanmaya, birbirleriyle kavga etmeye daha fazla eğilimlidirler.
- **Cinsel Şiddet:** Çocuğa yönelik cinsel şiddet genellikle çocuğun tanıdığı kişiler tarafından yapılmakla birlikte bazı durumlarda sosyal çevredeki yabancılarda çocuğa yönelik cinsel şiddet içeren davranışlarda bulunabilir.

Şiddet Mağduru Çocuklara Yardım İçin Başvurulabilecek Kurum ve Kuruluşlar

- Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlükleri
- ALO 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma hattı
- KOZA Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi
- Valilikleri – Kaymakamlıklar
- Cumhuriyet başsavcılıkları
- Emniyet müdürlükleri – karakollar
- Sağlık kuruluşları
- Çocuklarla ilgili sivil toplum kuruluşları

KAYNAKLAR

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2012). Kadına yönelik şiddetle mücadele el kitabı. Ankara.
- Close Conoley, J.,Goldstein, A.P. (2004). School violence intervention: A practical handbook. 2nd ed. NY: GuilfordPress.
- Congress of Local and Regional Authorities (October, 2009). Resolution 289 Preventing violence against children. <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2501185&SecMode=1&DocId=1480416&Usage=2>
- Dedeoğlu, M., Karaşahin, M ve Yayla, D (2008) Öğrencilerin şiddet algısı. (MEB EARGED) http://www.meb.gov.tr/earged/earged/siddet_algisi.pdf
- Dünya Sağlık Örgütü (2014). How can violence against children be prevented? 17 Ekim 2014 <http://www.who.int/features/qa/44/en/>
- Espelaga, D.L.,Swearer, S.M. (2004) Bullying in American schools: A social-ecological perspective on prevention and intervention. London: Lawrence ErlbaumAssociates.
- Genç Hayat Vakfı (2012). Çocuğa karşı aile içi şiddetin önlenmesi projesi: Çocukların Ev içinde yaşadıkları şiddet araştırması. İstanbul: Genç Hayat Yayınları.
- Hertz MF, David-Ferdon C. Electronic Media and Youth Violence: A CDC Issue Brief for Educators and Caregivers. Atlanta (GA): Centers for Disease Control; 2008.
- Institute of Medicine (2011). Preventin violence against women and children: Workshop summary. Washington, DC: TheNationalAcademiesPress.
- Lampinen, J.M.,Sexton Radek, K., (2010). Protecting children from violence: Evidence based interventions. NY: Taylor and Francis Group.
- Lipkins, S. (2006). Preventing hazing: How parents, teachers, and coaches can stop the violence, harassment, and humiliation. USA: Jossey-Bass
- Shafii, M.,Shafii, S.L. (2001). School violence: Assessment, management, prevention. USA: AmericanPsychiatric Publishing
- Sterne, A. ve Poole, L. (2009). Domestic violence and children: A handbook for schools and early years settings. London: Routledge.
- TBMM (2007) Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması http://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html 25 Ekim 2014
- UNICEF (2013) Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme ve Göstergeleri Klavuzu <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/izleme-gostergeleri-kilavuzu.pdf>
27 Ekim 2014
- UNICEF (2007). Handbook for parliamentarians : Eliminating violence against children. http://www.ipu.org/PDF/publications/violence_en.pdf
- UNICEF (2006). World report on violence against children. <http://www.unicef.org/violences-tudy/1.%20World%20Report%20on%20Violence%20against%20Children.pdf>
- Williams, K.M. (2003). The PEACE approach to violence prevention. A guide for administrators and teachers. UK: The Scarecrow Press, Inc

Çocuklar Sevgiyle Büyüsin!
We Love Our Children!

<http://siddetinonlenmesi.meb.gov.tr>

[f/Siddetinonlenmesi](https://www.facebook.com/Siddetinonlenmesi)

[@siddetionleme](https://twitter.com/siddetionleme)

Bu yayın Avrupa Birliği'nin mali desteğiyle hazırlanmıştır.
Bu yayının içeriği tamamen Danışmanın sorumluluğundadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Bu proje Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

Çocuklar Sevgiyle Büyüsin!
We Love Our Children!

ibf
INTERNATIONAL
CONSULTING

